

למה כל-כך הרבה מצוות?

Category: ויקרא, שמיני

המצוות שאנו מקיימים מחברות אותנו עם אלוקים. וכך אנו יכולים להתחבר איתו לא רק בהנחת תפילין ושמירת שבת אלא גם בפעולות 'רגילות' כמו בכיבוד הורים או מעשי חסד.

זה טוב לקנא

ביום שני הקרוב, ערב ראש חודש ניסן 8 לאפריל נחווה כאן בעירנו ליקוי חמה. ההכנות לכך כבר נמשכות חודשים ארוכים, וככל שמתקרבים ליום הגדול המתח עולה. מצפים ל-200,000 אורחים שיגיעו לקליבלנד. כולם מתפללים ומקוים שבאותו יום השמים לא יהיו מעוננים כדי שכל האורחים הרבים שצפויים להגיע לחזות באחד מפלאי הבריאה אכן יוכלו לראות בפועל כיצד הירח מסתיר את השמש למשך כמה דקות תמימות.

הסיפור של השמש והירח התחיל ביום הרביעי של הבריאה. התורה אומרת: "ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים, את המאור הגדול לממשלת היום, ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים". הפסוק הזה סותר את עצמו. בהתחלה כתוב שה' ברא "את שני המאורות הגדולים" ומיד לאחר מכן נאמר "את המאור הגדול" ואת המאור הקטן". אומר רש"י: "שנים נבראו, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד" (בראשית א, טז).

בהתחלה הירח היה גדול כמו השמש, אבל הלבנה טענה שאי אפשר לשני מלכים לשלוט על אותו מקום. ממשיך המדרש ואומר שהקב"ה אמר ללבנה 'את צודקת ולכן נקטין אותך'. כדי לפייס אותה הוא נתן לה את הכוכבים.

רואים מכך שקנאה זה דבר שהקב"ה לא אוהב, כמו שנאמר בשיר השירים "קשה כשאל קנאה" (ח, ו). דהיינו, כמו שהשאל בוער באש כך הקנאה שורפת אותו מבפנים וכפי שהמשנה אומרת: "הקנאה מוציאים את האדם מן העולם" (אבות ד, כא). אבל אם הקב"ה ברא אותנו עם הרגש הזה בהכרח שלפעמים זה רגש חיובי.

בלימוד תורה חכמים דווקא מעודדים קנאה. חז"ל אומרים: "קנאת סופרים תרבה חכמה" (ב"ב כא, א). מדוע? היות שזוהי קנאה שלא באה להוריד את הזולת אלא נותנת שאיפה ועידוד למקנא להשיג את אותן מעלות. זה מתבטא בהלכה מעניינת:

הסגת גבול [?] לא בבית ספרנו

בהלכה יש איסור של "הסגת גבול". לדוגמא, אם לאדם יש חנות של מוצרים כשרים, אסור לאדם אחר לפתוח חנות מתחרה מולו, (כמובן ישנם בדברים האלו הרבה כללים והרבה יוצאים מן הכלל). אבל כשזה מגיע ללימוד והפצת תורה ההלכה קובעת שהמושג של הסגת גבול לא קיים בעניינם. מדוע? כי "קנאת סופרים תרבה חכמה", הסופרים הם המורים, וכשתהיה תחרות בין המורים בסופו של דבר מי שירוויח יהיו התלמידים, כי המורה יעשה מאמץ להיות המורה הכי טוב שאצלו התלמידים ירצו ללמוד.

במונטריאול היה ראש ישיבה ליטאי בשם הרב קויפמאן, והלה רצה לפתוח בעיר ישיבה. בשלב מסוים הוא נכנס ליחידות וסיפר לרבי בחשש על התוכנית שלו, שכן זה הולך להתחרות עם הישיבה של חב"ד בעיר.

הוא התפלא לשמוע שהרבי הרעיף עליו ברכות חמות. הוא נדהם ושאל "הרי זה יפריע לישיבת חב"ד!". ענה לו הרבי: "הרי ישנה הלכה מפורשת בשלחן ערוך שמותר לפתוח תלמוד תורה ליד תלמוד תורה קיים ואין בזה משום הסגת גבול, שכן "יגדיל תורה ויאדיר".

הרמב"ם כותב בהלכות תלמוד תורה "מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית מלמד תינוקות בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לה" אינו יכול למחות בידו שנאמר יגדיל תורה ויאדיר". (הל' ת"ת ספ"ב). הרמב"ם הולך כאן צעד אחד קדימה, לא רק שמותר להסיג גבול כשזה מגיע ללימוד תורה, כי "קנאת סופרים תרבה חכמה" וכולם ירוויחו מזה, אלא יתרה מזו, זוהי מצוה. הנביא ישעיהו אומר "יגדיל תורה ויאדיר", שעלינו החובה להגדיל תורה ולהאדיר אותה, דהיינו, אומר הרבי, להגדיל בכמות ולהאדיר באיכות. ולכן אם יש מוסד נוסף זה יגביר את התחרות ובזכות זה יותר תלמידים יקבלו חינוך יהודי, כי כל אחד יעשה כל שביכולתו כדי שהמוסד שלו יצליח (פורים תשל"ג תו"מ ס"ז עמ' 322 ועוד).

סימנים של יהודים כשרים

את הרעיון הזה של "יגדיל תורה ויאדיר" אנו מוצאים גם בפרשת השבוע. בפרשת שמיני בחלק השני של הפרשה התורה מדברת על דיני כשרות, והתורה אומרת איזה בהמות מותר לאכול ואיזה אסור. היא נותנת שני סימנים ברורים: כל בהמה שהיא "מפרסת פרסה ומעלת גרה" מותר לאכול אותה.

ואז התורה ממשיכה בקשר לדגים [?] כל דג שיש לו "סנפיר וקשקשת אותו תאכלו", כל דג שיש לו את שני הסימנים הללו הוא כשר לאכילה.

באים חז"ל (חולין סו, ב) ואומרים שדג שיש לו קשקשים יש לו גם סנפירים, דהיינו שכל סוג בעל חיים שיש במים, באם יש לו קשקשים בוודאי שיש לו סנפירים, ועד היום הקביעה הזאת של

המשנה הוכחה כאמיתית. מימי חז"ל ועד היום התגלו עוד כשני מיליון סוגי דגים ויצורים שונים החיים במים שלא היו ידועים בימי חז"ל, ובכולם מתקיים הכלל של המשנה שכל בעל חיים ש"יש לו קשקשת יש לו גם סנפיר".

אבל מתעוררת כאן שאלה פשוטה. בפועל כאשר אדם רוצה לבדוק את כשרותו של הדג, הוא לא נזקק לבדוק כלל את הסנפיר, די בכך שיבדוק האם יש קשקשת לדג או לא. ואם כן מדוע התורה נצרכה להתנות את כשרות הדג בשני סימנים? הרי מספיק שיש קשקשת.

הגמרא התייחסה לשאלה הזאת ותירצה "יגדיל תורה ויאדיר". נכון שכדי לדעת אם הדג הזה כשר מספיק לדעת אם יש לו קשקשת, אבל התורה רוצה לומר לנו שהסימנים של כשרות הם לא רק הוכחה שהדג כשר אלא הם עושים את הדג כשר. ומה שגורם לדג להיות כשר זה לא רק הקשקשים אלא גם הסנפירים (לקו"ש ח"א עמ' 223).

בנוסף לכך התורה היא לא רק ספר חוקים יבש כדי לדעת מה לעשות. כמו כשאדם קונה מקרר הרי שביחד עם המוצר מגיעה גם חוברת של הוראות לצרכן איך להפעיל אותו. לתורה יש עושר עצום, התורה רוצה כאן ללמד אותנו מסר מהדגים: הסנפירים נותנים לדג את האפשרות לשחות נגד הזרם של המים.

וזה נכון גם בקשר ליהודי. את הכוח לשחות נגד הזרם התורה נותנת ליהודי. אלו הסנפירים שלנו. כשיהודי לומד תורה הוא לא מתפעל אם כולם עושים משהו, הוא יודע מה שהתורה מצפה ממנו והוא נוהג לפי התורה. המצוות הם הקשקשים שמגינים עלינו, ולכן התורה כתבה את שני הסימנים הללו כדי שנלמד מכך שכדי להיות דגים כשרים אנו זקוקים לשני סימנים, סנפירים וְ תורה, קשקשים וְ מצוות.

להתחבר אל ה' בדברים הרגילים

"יגדיל תורה ויאדיר" זה הסבר גם בקשר לכל המצוות כולם. הרבה פעמים אנשים מתלוננים למה יש כל כך הרבה מצוות. מילא את עשרת הדברות הוא מסוגל להכיל, את רובם הוא מקיים מלכתחילה. להאמין בה' ולא לעבוד עבודה זרה וְ את זה הוא עושה. כיבוד הורים, זה גם דבר שהוא מסכים איתו.

"לא תגנוב", "לא תגזול" זה קל, לא לחמוד זה קצת יותר קשה אבל עדיין מובן. הדבר היחידי שהוא קשה ולא היינו מגיעים לכך בכוחות עצמנו זה שבת, אבל 613 מצוות למה כל כך הרבה מצוות?

השאלה הזאת היא לא חדשה. ישנה משנה מפורסמת במסכת מכות שאומרת "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות וְ יגדיל תורה ויאדיר" (משנה מכות ג, טז). מה הפירוש של המשנה הזאת? הרמב"ם אומר שהסיבה לכך שישנם הרבה מצוות היא כדי לאפשר לכל יהודי

להתחבר לפחות למצווה אחת שאותה הוא יקיים בשלימות.

אבל זה יותר עמוק. המשמעות הפנימית של המילה "מצוה" היא "צוותא". מצוה זה הרבה יותר ממעשה טוב, זה חיבור. כל מצוה שאנו מקיימים מחברת אותנו לבורא עולם. הקב"ה היה יכול לזרוק לנו רק חבל אחד, מצוה אחת, שדרכה נוכל להתחבר לאין סוף, לעל טבעי, אבל הקב"ה אוהב אותנו ולכן הוא רצה "לזכות" אותנו והוא זרק לנו הרבה חבלים המחברים חלקים שונים מחיינו אליו.

כל יהודי מתחבר לקב"ה בדברים הכי רגילים שהוא עושה. זה קורה לא רק כשהוא צם ביום כיפורים או עושה ברית מילה לבנו. הוא מתחבר לקב"ה כשהוא מרים טלפון לאמא לשאול בשלומה, או כשהוא מחייך לאדם אחר, ואפילו כשבוקר אחד משום מה הוא קם עם מצב רוח טוב והוא בשמחה, הוא כבר מקיים מצוה. וכך בכל רגע נתון הוא יכול להתחבר לקב"ה. "יגדיל תורה ויאדיר". (לקו"ש יז, עמ' 409)